

Tonyukuk Yazıtı

Tonyukuk Yazıtı Nedir Kısaca Özet Bilgi

Tonyukuk Yazıtları ya da dünyaca bilinen adıyla Bain Tsokto Yazıtları, Orhun Nehri kıyısında 8. yüzyılda yazılmış ve dikilmiş Orhun Yazıtları'ndan ikincisidir. Kül Tigin Anıtı'ndan sonraki Bilge Kağan Yazıtı'ndan önceki bir dönemde (732- 734) dikilmiş olabileceği tahmin edilmektedir. Bu yazıtlar, Türk tarihinin en eski yazılı belgelerinden biri olarak kabul edilir.

Tonyukuk Yazıtı, 720-725 yılları arasında Tonyukuk tarafından dikilmiştir. Yazıtın içeriğinde, Türklerin savaş stratejileri, bağımsızlık mücadelesi için verilen savaşlar ve Bilge Tonyukuk'un Türk milleti için yaptığı mücadeleler ön plana çıkar. Tonyukuk Yazıtları, II. Göktürk Hakanlığı döneminin büyük veziri, kumandanı ve danışmanı olan Bilge Tonyukuk tarafından ölmeden önce kendisi tarafından diktirilen iki dikili taştan oluşur. Bu yazıtlar, Göktürk dönemine ait tarihi olayları anlatan Göktürk harfli Türkçe bir metin içermektedir.

Tonyukuk Yazıtı, Bilge Kağan Yazıtı ve Kül Tigin Yazıtınının 360 km doğusunda yer almaktadır. 1897 yılında botanik bilimci Yelizaveta Klements tarafından bulunmuştur. Ancak açık alanda bulunması ve yeterince korunmaması nedeniyle büyük ölçüde tahribata uğramıştır ve orijinal halinden oldukça farklı bir görünüme sahiptir. Bu nedenle, yazıtın günümüze kadar gelen hali, koruma çalışmaları gerektiren bir durumu yansıtmaktadır.

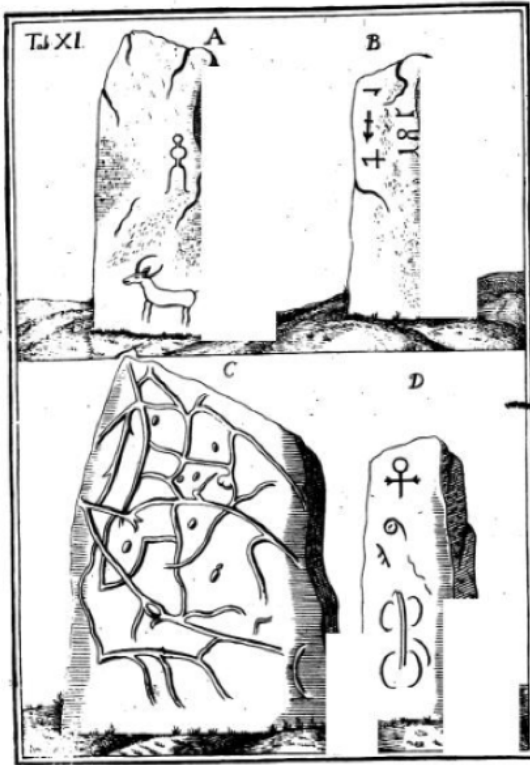
Dört yönlü iki taş üzerine yazılmış olan Tonyukuk Yazıtı, Türk tarihinin önemli figürlerinden olan Bilge Kağan, Kapgan Kağan ve İltiş Kağan'a vezirlik yapmış olan bilge kişi Bilge Tonyukuk tarafından dikilmiştir. Bu yazıt, Vezir Bilge Tonyukuk'un kendisinin yazdırdığı yazıları içermektedir. Tonyukuk, Göktürklerle Çinliler arasında yapılan savaşları anı üslubuyla anlatarak dikkat çekici bir anı **edebiyatı** örneği sunmaktadır. Bu yönüyle, "**Vezir Bilge Tonyukuk**", Türk hatıra (anı) edebiyatının ilk temsilcisi, aynı zamanda adı bilinen ilk Türk tarihçisi ve yazarıdır. Tonyukuk Yazıtı'nda ise özellikle sade halk dili kullanımı dikkat çekmektedir, böylece geniş kitlelere ulaşması ve anlaşılması kolaylaşmaktadır.

Tonyukuk Yazıtı, Türklerin tarihsel ve kültürel değerlerini yansıtan bir metindir. İçeriğinde Türk toplumunun siyasi düzeni, liderlik yapıları, savaşlar ve diplomasi gibi konular yer almaktadır. Yazıt, sadece savaşların anlatılmasının ötesine geçerek Türk toplumunun değerlerini ve onların sosyal hayatını yansıtmaktadır. Tonyukuk'un bilgeliği ve hükümdarlara olan danışmanlığı, onun siyasi ve kültürel bir figür olarak önemini vurgulamaktadır. Tonyukuk Abidesi, Türk tarihindeki bu önemli figürün sözlerini ve düşüncelerini gelecek nesillere aktarırken, onun liderlik niteliklerini ve toplumunun değerlerini göstermektedir.

Yazıtın dört yönlü olması, geniş bir alana yayılan etkisini ve yayılcı bir kültüre sahip olan

Türklerin coğrafi yayılışını simgeler. Bu da Türk toplumunun geniş bir coğrafyaya yayılmış ve farklı bölgelerde etkili olmuş olduğunu göstermektedir. Tonyukuk Anıtı, Türk halkının kültürel kimliğini koruma ve gelecek nesillere aktarma amacıyla dikilmiş bir anıttır. Dilinin sade olması, halkın kolayca anlayabilmesini sağlamış ve böylece Türk toplumunun tarihine ve değerlerine daha da yaklaşmasını mümkün kılmıştır.

Sonuç olarak, Tonyukuk Abidesi, Türk tarihindeki önemli bir belge olarak değerlendirilmektedir. Bilge Tonyukuk'un kaleme aldığı bu metin, Türklerin tarihindeki siyasi, kültürel ve sosyal yapıları yansıtmakta ve Türk halkının kimliğini koruma amacını taşımaktadır. Dilinin sade olması, halkın katılımını ve anlayışını kolaylaştırmış ve metnin geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır.

Tonyukuk Anıtı Hakkında Bilimsel Çalışmalar

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından yönetilen kazı çalışmaları, Moğolistan'daki Bilge Tonyukuk Anıt bölgesinde Türklerin bin 300 yıl öncesine ait önemli izlerin bulunduğunu ortaya çıkardı. TİKA, Moğolistan'da Türk tarihine ışık tutacak çalışmalarını sürdürmektedir. TİKA'nın Bilge Tonyukuk Anıt Alanı'nda gerçekleştirdiği arkeolojik kazılar, Türk heyetinin liderliğindeki Prof. Dr. Ahmet Taşağıl tarafından yürütülmüş ve TİKA Başkanı Dr. Serdar Çam'a detaylı bir rapor sunulmuştur. Rapora göre, TİKA'nın koordinasyonunda gerçekleştirilen kazılarda Bilge Tonyukuk Anıt bölgesinde bulunan izler, bin 300 yıl öncesine kadar uzanmaktadır.

Kazı ekibi başkanı Prof. Dr. Taşağıl, raporunda kazı sırasında 11 ayrı alanda çalışma yapıldığını ve birçok yeni arkeolojik keşfin ortaya çıkarıldığını belirtmiştir. Ancak en ilgi çekici bulgulardan biri, 11 numaralı alanda atalarımıza ait bin 300 yıl öncesine ait parmak izlerinin keşfedilmiş olmasıdır. Bu, tarihi bir buluş olarak büyük bir ilgi uyandırmaktadır.

Prof. Dr. Taşağıl, Bilge Tonyukuk Anıt alanında yapılan kazılarda su tahliye kanallarıyla ilgili başka bir önemli keşfin de olduğunu dile getirmiştir. Su tahliye kanalının zamanına göre oldukça iyi durumda korunduğunu ifade eden Taşağıl, "Özellikle dış duvarın yığma duvar tekniği ile yapıldığını

ve o dönemin en iyi kerpiç yapma tekniği olan Han-tu (kuru toprak) yöntemiyle inşa edildiğini görmek büyük bir başarıdır” şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Bu keşif, yapıların yapıldığı döneme dair önemli ipuçları sunmaktadır ve teknik açıdan büyük bir değer taşımaktadır.

Tonyukuk Yazıtı'nda Ne Yazıyor ve Anlatılıyor, İçeriği Nedir

Tonyukuk Yazıtı, üzerinde dört tarafında da yazılar bulunan ve iki dikili taşın oluşan bir anıttır. Toplamda 62 satır yazıya sahip olan bu yazıtta, İltiş Kağan dönemini anlatan ilk 17 satır ve ardından Kapgan Kağan dönemini anlatan bir sonraki 20 satır yer almaktadır. Anıtın anlatıcısı Tonyukuk olduğu için, yazının da Tonyukuk tarafından yazıldığı ve dikildiği düşünülmektedir. Tonyukuk, yazıtıyla kendi dönemindeki olayları, liderleri ve başarıları anlatarak bir tür hatıra bırakmış ve gelecek nesillere aktarmıştır. Yazıt, dönemin siyasi ve kültürel yapısını yansıtan önemli bir belge olarak kabul edilir ve Türk tarihindeki bilgilerin kaynaklarından biri olarak değerlendirilir. Tonyukuk Yazıtı, Türk kültürü ve tarihinin izlerini taşıyan bir anıt olarak önemli bir keşif ve araştırma kaynağıdır.

Tonyukuk Yazıtı'nda, Vezir Tonyukuk'un yaşadığı döneme ait tarihî olaylara ayrıntılı bir şekilde yer verilmektedir. Yazıt, Türklerin bağımsızlık mücadelesinde karşılaştığı zorlukları, çektikleri sıkıntıları ve bu süreçte ortaya koydukları mücadeleyi anlatmaktadır. Tonyukuk'un etkisi, elde edilen başarılarla birlikte vurgulanmaktadır.

Tonyukuk, İltiş Kağan ve Kapgan Kağan'ı tahta oturtmasıyla ilgili bilgileri yazıtta paylaşmaktadır. Onların liderliği altında, devletin gücünün arttığı ve milletin birlik ve beraberlik içinde olduğu vurgulanmaktadır. Tonyukuk, bu ifadeleriyle Türk devletinin ve milletin birliğinin önemini vurgulamaktadır.

Yazıt, Tonyukuk'un liderlik ve stratejik yeteneklerini yansıtan bir kaynaktır. Tonyukuk'un devlete ve millete olan katkıları, yazıtta detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Tonyukuk'un politik ve askeri kararlarıyla Türklerin bağımsızlık mücadelesindeki rolü vurgulanmaktadır. Bu yazıt, Türk tarihindeki önemli bir dönemi aydınlatan ve Tonyukuk'un liderlik vasıflarını sergileyen bir belgedir.

Tonyukuk Yazıtı, sadece tarihî bir belge olarak değil, aynı zamanda Türkçenin yazılı edebiyatının ilk kaynaklarından biri olması nedeniyle dilbilim ve edebiyat açısından da büyük bir öneme sahiptir. Yazıt, Türk dilinin özelliklerini yansıtarak dilbilimciler ve edebiyat araştırmacıları için zengin bir kaynak olmuştur.

Tonyukuk Yazıtı, dil ve anlatım özellikleri bakımından folklorik unsurlar içermektedir. Örneđin, yazıtın 13. ve 14. satırlarında, ince bir şeyin kolaylıkla bükülebileceği ve kırılabileceği, ancak kalın bir şeyin parçalanmasının daha güç olacağı ifade edilmektedir. Bu tür ifadeler, halk hikâyelerinde de sıkça kullanılan motiflerdir.

Tonyukuk'un sözleri, yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarılmış ve halk hikâyelerinin konusu haline gelmiştir. Onun bilge sözleri ve liderlik vasıfları, Türk kültüründe derin bir etki bırakmış ve halk arasında efsaneleşmiştir. Tonyukuk Yazıtı, bu efsaneleşmiş figürün sözlerini içermesiyle de halk hikâyelerinin kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir.

Tonyukuk Yazıtı, dilin yanı sıra kültürel ve folklorik açıdan da önemli bir değere sahiptir. Türk dilinin köklerine ve kültürel değerlerine dair ipuçları sunan bu yazıt, Türk edebiyatının ve kültürünün derinliklerine bir pencere açmaktadır.